

## DOKUMENTY A MATERIÁLY

„... A NEBOJÍM SA NIKOHO, ANI BOHA!“<sup>1</sup>

**Kauza Dulanský – Peer**

PETER CHORVÁT



CHORVÁT, P.: „... And I'm not afraid of anyone, not even God!“ The Dulanský – Peer Case. *Vojenská história*, 1, 27, 2023, pp 90-97, Bratislava.

In his present study, the author deals with the case of criminal activities of two military deserters from the Czechoslovak Army. These were Ján Dulanský and Gašpar Peer, who, especially at the turn of 1920-1921, unsettled the surroundings of Bratislava (especially the villages in the Little Carpathians area) with their criminal activities. They committed approximately 34 thefts, burglaries, and robberies (including one homicide). At a hearing in July 1922, the Divisional Court in Bratislava sentenced them both to death by hanging, which was later adjusted to long imprisonment by way of pardon.

**Key words:** Military history. Slovakia – Little Carpathians, CS Army, 1920's, military deserters, criminal activities, Ján Dulanský – Gašpar Peer.

Ján Dulanský (1894) a Gašpar Peer (1896) boli vojenský zbehovia z československej armády, ktorí najmä na prelome rokov 1920 – 1921 svojimi kriminálnymi aktivitami znepokojovali okolie Bratislavy (najmä obce v priestore Malých Karpát). Proces s nimi, ktorý prebiehal pred tribunálom divízneho súdu v Bratislave v júli 1922, zaplňal stránky dobovej slovenskej tlače. Čitateľská verejnosť vtedy bola formou riportov zo súdnej siene pomerne obsiahlo i obsažne informovaná o ich trestnej činnosti. Určitá „popularita“ uvedeného prípadu dosiahla svoj vrchol v okamihu vyhlásenia rozsudku (trestu smrti), aby v nasledujúcom období, keď bol obom delikventom trest zmenený na dlhoročný žalár, rýchlo klesla.

Cieľom tohto príspevku je tak analyzovať trestnú činnosť oboch mužov – dezertérov cez prizmu priestoru a času. V týchto intenciách je určite inšpiratívny a modusom operandi aj porovnateľný známy prípad vojenského zbeha Nikolu Šuhaja, ktorý „pôsobil“ na Podkarpatskej Rusi.<sup>2</sup> Hoci dvojica Dulanský – Peer nikdy nedosiahne rozmery jeho fenoménu, toto zločinné duo je takisto pozoruhodné svojou činnosťou v Malých Karpatoch, takpovediac pred bránami hlavného mesta Slovenska.

Členitý terén spomínaného pohoria bol vojenskými zbehmi ako úkryt využívaný už v záverečnej etape 1. svetovej vojny, najmä v poslednom vojnovom roku (1918). Stalo sa tak v dobe, keď dezercie v rakúsko-uhorskej monarchii nadobudli masové rozmery. Dezertéri – jednotlivci sa vtedy združovali aj do menších alebo väčších skupiniek – tzv. zelených kádrov – pripravených postaviť sa reprezentantom brachiálnej moci štátu na odpor aj so zbraňou v roku. V posledných vojnových mesiacoch sa tak Malé Karpaty premenili na reálne útočisko týchto tzv. zelených kádrov od Marianky po Šaštín. Hoci údajný počet 4 000 dezertérov

<sup>1</sup> Ide o výrok pripisovaný Jánovi Dulanskému a publikovaný v dobovej tlači. Bližšie pozri: *Slovenský denník*, roč. 5, 1922, č. 159, s. 4 (18. júla 1922).

<sup>2</sup> K osudu Nikolu Šuhaja bližšie pozri: HOLUB, Ota. *Věc: Loupežník Nikola Šuhaj*. Praha : Československý spisovatel, 1983.

v tomto priestore<sup>3</sup> predbežne nemožno overiť, pričom treba brať do úvahy najmä limitované možnosti pohoria a k nemu gravitujúcich podhorských mestečiek, dedín a samôt pri zabezpečení ubytovania a stravy pre takúto masu vojenských osôb, aj menší počet týchto ozbrojených osôb predstavoval pre štát potenciálne riziko.

Rakúsko-uhorská vojenská správa reagovala na tento vzostupný negatívny trend sériou razií, ktoré prebehli najmä na jar a v lete posledného vojnového roku (1918). Tieto zásahy vojenských asistenčných síl mali kolísavé výsledky. Napríklad, 29. mája 1918 realizovali vyčlenené sily náhradného práporu pešieho pluku 72 raziu v priestore Bratislava (vrátane Rače, Dúbravky a Karlovej Vsi) – Záhorská Bystrica – Mariánka s výsledkom 136 zadržaných osôb (vrátane 11 dezertérov).<sup>4</sup> 25. augusta 1918 prebehla obdobná asistenčná akcia 13. honvédskeho brachiálneho práporu v spolupráci so žandárstvom a políciou v Malackách a Gajaroch (na okraji Malých Karpát). Jej cieľom bolo znova zaistiť erárne predmety, zbrane a takisto osoby, ktoré sa nevedeli náležite legitimovať. Hoci sa na akcii podieľalo 12 dôstojníkov a 722 osôb mužstva, pričom bola spravodajsky údajne dobre pripravená, jej výsledok bol pomerne slabý: 24 zadržaných osôb a jedna zaistená vojenská puška. Asistenčné jednotky vtedy dokonca použili voči utekajúcim strelné zbrane (v jednom prípade bol poranený vojenský dezertér – Róm, ktorý sa ukryl v lese). Z výsledkov razie boli okrem iného abstrahované poznatky, že medzi obyvateľstvom sa nachádza viac pušiek, ktoré sú však dobre ukryté mimo domu a využívané na pytliactvo. Ďalšou získanou skúsenosťou bolo, že lesný porast a členitý terén predstavovali prekážku, ktorú nebolo možné bagatelizovať.<sup>5</sup>

Po skončení 1. svetovej vojny sa situácia vo vzťahu Malé Karpaty – dezertéri zmenila. Príslušníci tzv. zelených kádrov i dezertéri pôsobiaci individuálne opustili toto pohorie a postupne sa začali vracieť do svojich domovov.

Konštituovaním Československej republiky a vojenským obsadením Slovenska zároveň vznikla kvalitatívne nová situácia, ktorá mala rozhodujúci vplyv na ďalšie udalosti v priestore sledovaného pohoria. Napríklad, na jeho okraji bol Prešporok v marci 1919 premenovaný na Bratislavu, ktorá sa stala hlavným mestom Slovenska. O niekoľko mesiacov neskôr došlo k vypuknutiu vojny s Maďarskou republikou rád. Civilné obyvateľstvo bolo pritom lúpežnými bandami ohrozované aj v čase tohto ozbrojeného konfliktu.<sup>6</sup> Komplikované pomery pokračovali aj v ďalších dvoch rokoch.

Mimoriadne dynamické udalosti vojenského charakteru odohrávajúce sa primárne v regióne Bratislavy v rokoch 1918 – 1921 tak vtisli do Malých Karpát opäť pečať symbolu „muža s puškou“.

O tento priestor začala prejavovať záujem aj československá armáda, ktorá ho v smere od Záhorskej nížiny stručne charakterizovala takto: „*Malé Karpaty zdvíhajú náhle nad pláni jich prorvané a zalesnené svahy a dosahujú výše 700 m... V horách jistý počet cest*

<sup>3</sup> HRONSKÝ, Marián – KRIVÁ, Anna – ČAPLOVIČ, M. *Vojenské dejiny Slovenska, IV. zväzok, 1914 – 1939*. Bratislava 1996, s. 84.

<sup>4</sup> Vojenský historický archív Bratislava (ďalej len VHA Bratislava), fond (ďalej len f.) 5. KK, škatuľa (ďalej len šk.) 463.

<sup>5</sup> VHA Bratislava, f. IV. HKP, šk. 326, sign. 12 962.

<sup>6</sup> Napríklad vo večerných hodinách 21. júna 1919 bola povražená rodina Jána K. bývajúca na osamelom gazdovstve (v mlyne) situovanom niekoľko km od Modrého Kameňa. Obeťami lúpežného prepadnutia sa konkrétne stali jeho manželka, svokra, dve dcéry, syn a čeladník. Samotný hospodár sa o týchto tragických udalostiach dozvedel len neskôr, keďže sa v danom čase stále nachádzal v ruskom zajatí. Národný archív Praha, f. Ministerstvo vnútra, Stará registratúra, šk. 499.

*je také sjízdný pro dělostřelectvo a selské povozy. Dřevěné mosty vyžadují stálé opravy.*<sup>7</sup> Armáde napríklad oblasť Malaciek vyhovovala, pričom v rokoch 1919 – 1921 sa určené priestory (napríklad extravilán obce Pernek) využívali ako strelnica pre delostrelecké jednotky, podriadené Zemskému vojenskému veliteľstvu Bratislava.<sup>8</sup>

Ešte 29. septembra 1920 sa tu konštatuje veľké množstvo zbraní (najmä strelných) medzi civilným obyvateľstvom na Slovensku,<sup>9</sup> ktoré zanechala maďarská ľudová, resp. červená armáda. Zároveň sa v rovnakom mesiaci konštatovalo, že „diktátorské vyhlášky“ ohľadne odovzdania týchto zbraní sa v podstate minuli účinku. Preto sa žiadalo o tvrdé zakročenie vojenskej správy (brannej moci), keďže miestne obyvateľstvo činnosť civilných úradov v tomto smere nerešpektuje, ba dokonca neberie ani na vedomie.<sup>10</sup> Je zaujímavé, že orgány rakúsko-uhorskej a neskôr i československej brachiálnej moci identicky postrehli, že obyvatelia majú strelné zbrane pre vlastnú potrebu často schované priamo v lese.<sup>11</sup> Tento negatívny trend ustupoval len veľmi pomaly. Aj v nasledujúcich rokoch sa zbrane z bývalých arzenálov rakúsko-uhorskej armády na Slovensku využívali, a to nielen na pytlíctvo, ale aj na inú trestnú činnosť.<sup>12</sup> Zároveň na Slovensku v tomto období stále platilo stanné právo, pričom v rámci neho bol vykonávaný aj trest smrti.<sup>13</sup>

Obaja vojaci – dezertéri – hlavní aktéri pertraktovaných zločinov pochádzali práve z obcí na úpätí Malých Karpát. Ján Dulanský sa narodil v Sološnici v roku 1894, pričom pred vypuknutím 1. svetovej vojny sa živil ako roľník. Gašpar Peer bol o dva roky mladší (1896),

<sup>7</sup> VHA Bratislava, Zemské veliteľství pro Slovensko, Čís. j. 2370. štb. III. odd., Bratislava, dne 20. května 1922, f. ZVV Bratislava, šk. 105.

<sup>8</sup> VHA Bratislava, Zemské veliteľství pro Slovensko, Čís. j. 2370. štb. III. odd., Bratislava, dne 20. května 1922, f. ZVV Bratislava, šk. 105.

<sup>9</sup> VHA Bratislava, Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, Čís. 2087/20 f. ZVV Bratislava, šk. 103.

<sup>10</sup> VHA Bratislava, Čís. 16. 873/ E. M., f. ZVV Bratislava, šk. 103.

<sup>11</sup> VHA Bratislava, f. IV. HKP, šk. 326, sign. 12962 (1. septembra 1918); VHA Bratislava, Čs. zemské četnické veliteľství pro Slovensko, Číslo jednací 1045 dův. ad, Bratislava dne 21. prosince 1920, f. ZVV Bratislava, šk. 103.

<sup>12</sup> Napríklad ešte 17. januára 1924 bola prepadnutá pobočka Americko-slovenskej banky v Topolčanoch. Jeden z neskôr zadržaných lupičov (Alexander Veronáč) ohľadom zaisteného revolveru, ktorý však pri lúpeži použil iný z páchatel'ov, vo výpovedi priznal: „Áno, to je ten môj revolver, ktorý som si priniesol od vojska za starého režimu.“ Menovaný slúžil v rokoch 1916 – 1918 v pešom pluku 12 spoločnej rakúsko-uhorskej armády. Štátny archív Nitra, f. Krajský súd Nitra, III, Tk, 1924/21, šk. 1408.

<sup>13</sup> V októbri 1920 československé ministerstvo spravodlivosti intenzívne riešilo otázku ustanovenia popravného majstra (kata) pre Slovensko a Podkarpatskú Rus. Vysielanie kata z Prahy na „prácu“ ad hoc sa ukazovalo „...velice obtížným a nákladným“ (napríklad „slávny“ kat Leopold Wohlschläger sa v tomto období „pracovne“ zdržiaval až v Berehove na Podkarpatskej Rusi). Ustanovenie nového kata sa malo predbežne udiat „na zmluvu“. 31. októbra 1920 bolo toto miesto napokon obsadené Františkom K., ktorý dovtedy pôsobil ako výpomocný dozorca väzňov v košickej sedriálnej väznici, pričom toto kmeňové zamestnanie mu zostalo aj naďalej. Vo svojej žiadosti uviedol, že počas prvej svetovej vojny sa aktom popravy pri vojsku prizeral, hoci, ako priznával, sám žiadnu nikdy predtým nevykonal. Ministerstvo spravodlivosti ho do funkcie menovalo najmä s ohľadom na to, že činnosť obidvoch stanných súdov (pre Slovensko a Podkarpatskú Rus) nestrpela odklad. František K. sa na poste kata dlho „neohrial“. Už 5. januára 1921 požiadal o zbavenie funkcie. Viedlo ho k tomu to, že rodičom, súrodencom a ani snúbenici sa jeho nové, resp. druhé zamestnanie „nepáčilo“. Ministerstvo jeho žiadosti v apríli 1921 vyhovel, novým majstrom popravným pre Slovensko a Podkarpatskú Rus sa ešte v ten istý mesiac stal Jan H. (dozorca sedriálnej väznice v Chuste). Je zaujímavé, že ani tento nový kat vo funkcii nepôsobil dlho. V septembri 1922 aj on požiadal o ukončenie pracovného pomeru, a to z rodinných dôvodov, ale aj vplyvom čiastočného upokojenia situácie a zrušenia stanného práva v oboch krajinách, keď „výkon rozsudku smrti sťažuje lže očakávať v nynější době“. Národní archiv Praha, f. Ministerstvo spravedlnosti, šk. 766.

pochádzal zo susedného Plaveckého Podhradía a pracoval ako stolár. Mladí muži sa podľa dobovej tlače poznali od detstva a dobre im bolo známe i okolie vlastných obcí pod vrchom Roštún<sup>14</sup> a Plaveckým hradom.

V období 1. svetovej vojny boli mobilizovaní do rakúsko-uhorskej armády. Po demobilizácii koncom roka 1918 nastala v ich živote nová etapa.

Gašpar Peer bol vojenským zbehom od leta roku 1919. Po prvom zadržaní sa mu podarilo utiecť do Maďarska. Tam sa mal zdržiavať aj v budapeštianskom VIII. okrese,<sup>15</sup> kde sa mu medzi tamajšími príslušníkmi podsvetia údajne dostalo „praktickej výchovy zločineckej“.<sup>16</sup> Po návrate na Slovensko sa vyhýbal zákonu a živil sa na jeho hrane, dokým nebol opäť zadržaný. Po opätovnom úteku sa v priebehu druhej polovice roka 1920 vrátil do rodného kraja, kde sa spojil so spomínaným krajanom Jánom Dulanským.

Ten zas bol v tlači vykresľovaný ako „dobrodruh bezmedznej a bezohľadnej odvahy“.<sup>17</sup> Aj on mal po skončení 1. svetovej vojny páchať na Slovensku a na Morave trestnú činnosť ako dezertér. Táto činnosť bola prerušovaná kratšími pobytmi za mrežami, keď bol chytený. Hoci údajne mal v čase štátneho prevratu v Malackách zavraždiť aj jednu osobu,<sup>18</sup> obžaloba sa v jeho prípade sústreďovala na zločineckú činnosť s Peerom v sledovanom období prelomu rokov 1920 – 1921.

Spolu následne realizovali početné lúpežné prepadnutia a krádeže s použitím strelných zbraní v obciach na úpätí Malých Karpát, napríklad v Sološnici, Plaveckom Podhradí, Neštichu, Doľanoch, Budmericiach, v Dubovej atď. Dobová tlač im pripisovala 34 takýchto trestných činov.<sup>19</sup> Špecializovali sa najmä na šperky a zbrane, pričom ich miestom činu boli hájovne, hostince, fary, ale aj súkromné domy.

Vrchol ich „kariéry“, počas ktorej dochádzalo aj k prestrelkám s četníkmi, nastal 21. marca 1921. V spomínaný deň pri obci Dubová neďaleko Modry prepadli automobil referenta Janšáka a inžiniera Valenta. Na ich auto vypálili štyrikrát, pričom jeden z projektilov zasiahol šoféra Františka Solara,<sup>20</sup> ktorý zraneniu na mieste podľahol. Následne šokovanú osádku vozidla okradli. Referentovi Janšákovi ukradli náprsnú tašku s 850 Kčs, zlaté hodinky a retiazku. Inžinier Valent im musel nedobrovoľne odovzdať opäť peňaženku s 800 Kčs a ďalšie veci.<sup>21</sup>

Slovenský klub automobilistov vtedy vypísal odmenu 2 000 Kčs za poskytnutie informácií vedúcich k odhaleniu páchatelov.<sup>22</sup> Stalo sa tak v čase, keď sa ich éra ale chýlila ku koncu. Intenzívne pátranie četníctva totiž medzitým prinieslo výsledky. Ján Dulanský bol chytený 23. marca v Malackách, Gašpar Peer o niekoľko dní neskôr, 26. marca 1921 v Nových Zámkoch.<sup>23</sup> Obaja boli umiestnení do väzby vo vojenskej posádkovej väznici v Bratislave.

<sup>14</sup> V súčasnosti Vápenná (752 metrov nad morom).

<sup>15</sup> Ide o okres hlavného mesta Maďarska, ktorý sa aj v súčasnosti spája s väčšou mierou kriminality (v porovnaní s inými okresmi). VIII. okres sa vďaka tomuto primátu stal aj témou v populárnej kultúre.

<sup>16</sup> Slovenský denník, roč. 5, 1922, č. 159, s. 4. (18. júla 1922)

<sup>17</sup> Tamže.

<sup>18</sup> Slovenský denník, roč. 4, 1921, č. 74, s. 4. (1. apríla 1921)

<sup>19</sup> Slovenský denník, roč. 5, 1922, č. 159, s. 4. (18. júla 1922)

<sup>20</sup> V dobovej tlači sa objavuje aj priezvisko Solár.

<sup>21</sup> Slovenský denník, roč. 5, 1922, č. 159, s. 4. (18. júla 1922)

<sup>22</sup> Slovenský denník, roč. 4, 1921, č. 71, s. 4. (27. marca 1921)

<sup>23</sup> Slovenský denník, roč. 5, 1922, č. 159, s. 4. (18. júla 1922)

Reflexiou tejto udalosti bolo neskôr napríklad aj odvolanie zatykača na Gašpara Peera, ktoré bolo publikované v rozkaze Zemského vojenského veliteľstva v Bratislave až 6. augusta 1921.<sup>24</sup>

Keďže už obaja mali skúsenosti s útekmi, opäť sa touto myšlienkou zaoberali. Je pritom zaujímavé, že dokonca novinári sa dozvedeli o chystanom úteku Dulanského z vojenského väzenia. Správu o tom priniesol 28. mája 1921 *Slovenský denník*.<sup>25</sup>

Tlačový referent 9. pešej divízie sa v súrnom prípise adresovanom posádkovej väznici v Bratislave z 30. mája 1921 spýtoval, či sa citovaný článok o chystanom úteku menovaného zakladá na pravde. Správca väznice informáciu potvrdil a v správe presne charakterizoval spôsob, akým mali byť nástroje, napríklad tzv. anglický vlas (veľmi jemný pilník), doručené väzňovi. Zachytený bol totiž moták, ktorý J. Dulanský napísal z väzenia. V ňom konštatoval, že už donesené veci (dve pilky a kliešte) nie je možné, vzhľadom na hluk, ktoré vydávajú, upotrebiť (po zadržaní listu sa uvedené veci skutočne našli v rúre kachlí v cele). Dožadoval sa teda spomenutého špeciálneho nástroja. Kľučiar voj. Ján Kozička, ktorý mal list doručiť spolu s týmto pilníkom, bol preto okamžite zatknutý. Četníctvo v Malackách následne zatкло aj ďalšiu civilnú osobu, ktorej bol list určený. Dulanského pokus o útek bol teda zmarený.<sup>26</sup>

Ich súdny prípad čakal na realizáciu viac ako rok. Dôvodom bola napríklad aj mobilizácia československej brannej moci v októbri 1921, ktorá znamenala opäť veľké množstvo administratívy, a to aj pre vojenské súdne orgány.

Pojednávanie napokon prebiehalo pred vojenským divíznym súdom v Bratislave až v júli 1922. Obžaloba kládla Jánovi Dulanskému (kmeňová jednotka delostrelecký pluk 11)<sup>27</sup> za vinu nasledovné zločiny:

- zločin dezercie (3. augusta 1920 utiekol z posádkovej väznice v Užhorode);
- zločin zanedbania služobných predpisov (zašantročenie erárnych predmetov v hodnote 160, 50 Kčs);
- zločin podvodu;
- zločin lúpeže;
- zločin verejného násillia vydieraním;
- zločin krádeže;
- zločin lúpežného zabitia.

Kumpán menovaného Gašpar Peer (delostrelecký pluk 37)<sup>28</sup> bol obžalovaný a súdený z nasledovných zločinov:

- zločin dezercie;
- zločin krádeže;
- zločin verejného násillia vydieraním;
- zločin spoluviny na lúpežnom zabití.<sup>29</sup>

<sup>24</sup> VHA Bratislava, Rozkaz číslo 64 Čs. zemského vojenského veliteľství pro Slovensko, V Bratislavě, dne 6. srpna 1921, f. ZVV Bratislava, šk. 184. V článku 28 Odvolání zatykačů je uvedené: „čj. 842/21 just.: Zatykač vydaný na Kašpara Peera se tímto odvolává.“

<sup>25</sup> Slovenský denník, roč. 4, 1921, č. 11, s. 3.

<sup>26</sup> VHA Bratislava, f. ZVV Bratislava, Spravodajské, šk. 7.

<sup>27</sup> Správne ľahký delostrelecký pluk 11, ktorý vznikol premenovaním z 11. poľného delostreleckého pluku domáceho vojska v rámci unifikácie čs. brannej moci 15. júla 1920. Bližšie pozri: FIDLER, Jiří – SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Praha : Libri, 2006, s. 365-366.

<sup>28</sup> Ide o nesprávny názov jednotky.

<sup>29</sup> VHA Bratislava, f. ZVV Bratislava, šk. 105.

Obaja menovaní boli 19. júla 1922 odsúdení na trest smrti povrazom.<sup>30</sup> Divízny súd sa zároveň už vopred uzniesol na tom, aby im milosť udelená nebola.<sup>31</sup>

Proti rozsudku sa odvolali. Tresty smrti, ako sme už uviedli v úvode, napokon ani v jednom prípade neboli vykonané. Konkrétne Jánovi Dulanskému bol najvyšší trest zmenený na doživotný žalár.

Na základe nateraz dostupných archívnych materiálov a dobovej tlače možno rekonštruovať jeho ďalšie osudy. 24. augusta 1924 bol Dulanský prevezený z Bratislavy do väznice (trestnice) v Ilave. Bol umiestnený do tzv. samoväzby, pričom v rámci denného zamestnania sa v sledovanej dobe venoval lepeniu papierových vrecúšok.<sup>32</sup> Už v septembri 1924 bol disciplinárne riešený, keďže si z pracovného papiera nedovolené vyrobil dva zošity, odmietol nastúpiť do práce, keď mu boli tieto odobrané, pričom bol hrubý na dozorcov. Bol mu udelený trest 14 dní korekcie a 4 pôsty.<sup>33</sup>

V marci 1928, keď si odpykával trest v Leopoldove, najprv žiadal o spätný presun do Ilavy. Žiadosť však napokon nečakane stiahol.<sup>34</sup>

V máji toho istého roku (1928) sa obrátil na vedenie väznice s identickou žiadosťou, pričom argumentoval tým, že v Ilave sú údajne lepšie odmeny za prácu (tzv. akordová práca). Jeho žiadosti nebolo vyhovené.<sup>35</sup>

Pri administrovaní ďalšej žiadosti odsúdeného o presun do inej väznice sa 31. mája 1929 konštatovalo, že Ján Dulanský je už 6 mesiacov v tzv. samoväzbe a je nebezpečný. Žiadosti zároveň opäť vyhovené nebolo.<sup>36</sup>

V druhej polovici roka 1939, v zmenených štátových pomeroch po vzniku Slovenskej republiky, bol Ján Dulanský podmienčne prepustený na slobodu. Začal sa živiť ako pomocný robotník v Žiline. Neuplynul však ani rok od podmienčného prepustenia a začal opäť páchať trestnú činnosť. V roku 1940 uskutočnil dve lúpežné prepadnutia. Na druhý sviatok vianočný 1940 bol zadržaný strážnikom v Žiline a daný do tamojšej väznice, odkiaľ však znova utiekol.<sup>37</sup> Na slobode však dlho nepobudol. 7. januára 1941 bol po dramatickej naháňačke, na ktorej sa okrem polície podieľalo aj vojsko (padlo aj niekoľko varovných výstrelov), konečne zadržaný v Nitre.<sup>38</sup> Na základe rozsudku trestného senátu Krajského súdu v Nitre mu bol, keďže sa v „podmienke“ neosvedčil, obnovený trest doživotného žalára.<sup>39</sup>

Kauza Dulanský – Peer historicky nadväzuje, resp. nepriamo súvisí s prípadmi vojenských zbehov Johanna Georga Grassela,<sup>40</sup> Václava Babinského (v rakúskej monarchii),

<sup>30</sup> Slovenský denník, roč. 5, 1922, č. 162, s. 3. (21. júla 1922)

<sup>31</sup> VHA Bratislava, f. ZVV Bratislava, šk. 105.

<sup>32</sup> Národní archiv Praha, f. Ministerstvo spravedlnosti, šk. 1299.

<sup>33</sup> Tamže.

<sup>34</sup> Národní archiv Praha, f. Ministerstvo spravedlnosti, šk. 1261.

<sup>35</sup> Tamže.

<sup>36</sup> Tamže.

<sup>37</sup> Slovák, roč. 23, 1941, č. 94, s. 6. (24. apríla 1941)

<sup>38</sup> Slovák, roč. 23, 1941, č. 7, s. 2. (9. januára 1941)

<sup>39</sup> Slovák, roč. 23, 1941, č. 94, s. 6. (24. apríla 1941)

<sup>40</sup> Bližšie pozri: BLETSCHACHER, Richard. *Der Grasel. Chronik eines Räubenlebens*. Wien : Deuticke, 1995. Takisto: RICHTER, Josef. *Jan Jiří Grasel. Powěstný loupežník. Geho život, skutky a konec*. Litomyšsl : Jos. Berger-owa, 1869.



resp. Nikolu Šuhaja<sup>41</sup> a Martina Leciána<sup>42</sup> (v Československej republike). Pomerne tvrdý rozsudok je možné dať do súvisu s chaotickými pomermi po prvej svetovej vojne. Obaja však nakoniec dostali milosť, ďalej žili (Dulanský najmä vo väzení) a napokon zomreli.<sup>43</sup> Ak Malé Karpaty na konci 1. svetovej vojny poskytovali útočisko vojenským osobám usilujúcim sa vyhnúť perspektíve odchodu na front s pochodovou jednotkou, tak po 1. svetovej vojne „prichýlili“ dezertérov – zločincov, ktorých jediným cieľom bolo vlastné obohatenie sa a prospech. Krásna literatúra, najmä diela Ivana Olbrachta, Míla Urbana alebo Ladislava Ťažkého<sup>44</sup> pritom mala u tzv. naivných čitateľov vplyv na určité romantické vnímanie fenoménu dezertérstva a trestnej činnosti jeho reprezentantov.

### Zoznam použitých prameňov a literatúry / List of references and literature

#### Primárne zdroje / Primary sources

#### Archívy a archívne pramene / Archives and Archives sources

Národní archiv Praha: fond Ministerstvo vnitra, Stará registratura; f. Ministerstvo spravodlnosti

Štátny archív Nitra: f. Krajský súd Nitra

Vojenský historický archív Bratislava: f. IV. Honvéd Kerületi Parancsnokság; f. 5. Korszak-kommando; f. Zemské vojenské veliteľstvo Bratislava; f. Zemské vojenské veliteľstvo Bratislava/Spravodajské; Zemské vojenské veliteľstvo Košice

#### Dobová tlač/Period print

Slovák, rok 1941

Slovenský denník, rok 1921, 1922

<sup>41</sup> Záznam o stíhaní tohto lupiča vojenskou asistenciou je archívne doložený aj v podkladoch ku kronike Zemského vojenského veliteľstva v Užhorode: „*Musím se zmínit o zvláštní výpravě r. 1921. Podle pokynu ZVV udělil velitel 23. brigády por. Haužvicovi p. pl. 45 zvláštní 14 denní dovolenou ke stíhání pověstného podkarpatoruského lupiče Šuhaje, který dne 17. května zastřelil četnického strážmistra z V. Koločavy u Volovoje. Por. Haužvic podnikl výpravu zcela privátně, avšak s vědomím nadřízených úřadů. ZVV nařídilo, aby por. Haužvicovi byly dány všemožné prostředky k dopadení bandy. Výprava se pohybovala celých 14 dní po kraji mezi Chustem – Volovcem a Mukačevem, avšak s bandou lupičů se nesrazila.*“ VHA Bratislava, Kronika ZVV v Užhorodě do r. 1925, f. ZVV Košice, šk. 9.

<sup>42</sup> K prípadu Martina Leciána bližšie pozri: KELENBERGER, Jiří. *Martine, rosteš pro šibenici! Život lupiče a vraha Leciána*. Praha : Centurion, 1992. Takisto: PLACHÝ, Jiří – PEJČOCH, Ivo. *Masarykovy oprátky. Problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918 – 1939*. Cheb : Svět křídel, 2012, s. 65-84.

<sup>43</sup> Na cintoríne v Plaveckom Podhradí je pochovaný Gašpar Peér. Narodený 1896, zomrel 1969. [https://www.cintoriny.sk/cintorin/mapa.php?prve=1&idh=1320000149&ID\\_Obec=1729&ID\\_Cintorin=1320&identif=1&MAX\\_BODY\\_X=1920&MAX\\_BODY\\_Y=1040](https://www.cintoriny.sk/cintorin/mapa.php?prve=1&idh=1320000149&ID_Obec=1729&ID_Cintorin=1320&identif=1&MAX_BODY_X=1920&MAX_BODY_Y=1040). Na tejto stránke možno nájsť aj viaceré osoby s menom Ján Dulanský pochované na cintorínoch v Sološnici, resp. Plaveckom Podhradí. Presnej identifikácii tej osoby, ktorá je zaujímavá pre nás, bráni predbežne nedostatok údajov.

<sup>44</sup> Bližšie pozri: OLBRACHT, Ivan. *Nikola Šuhaj loupežník. Román*. Praha : Melantrich, 1933. Takisto: ŤAŽKÝ, L. *Vojenský zbeh*. Bratislava : Smena, 1962. Takisto: URBAN, M. *Živý bič. Román vo dvoch dieloch*. Praha : Leopold Mazáč, 1927.

**Sekundárne zdroje / Secondary sources**

**Monografie a zborníky ako celok / Monographs**

BLETSCHACHER, Richard. *Der Grasel. Chronik eines Räuberlebens*. Wien : Deuticke, 1995. ISBN 3-216-30190-7.

FIDLER, Jiří – SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Praha : Libri, 2006. ISBN 80-7277-256-2.

HOLUB, Ota. *Věc: Loupežník Nikola Šuhaj*. Praha : Československý spisovatel, 1983.

HRONSKÝ, Marián – KRIVÁ, Anna – ČAPLOVIČ, Miloslav. *Vojenské dejiny Slovenska, IV. zväzok, 1914 – 1939*. Bratislava : 1996. ISBN 80-88842-05-0.

KELENBERGER, Jiří. *Martine, rosteš pro šibenici! Život lupiče a vraha Leciana*. Praha : Centurion, 1992. ISBN 80-901121-0-2.

PLACHÝ, Jiří – PEJČOCH, Ivo. *Masarykovy oprátky. Problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918 – 1939*. Cheb : Svět křídel, 2012. ISBN 978-80-87567-21-0.

RICHTER, Josef. *Jan Jiří Grasel. Powěstný loupežnj. Geho život, skutky a konec*. Litomyšl : Jos. Berger-owa, 1869.

*Zločin a trest v českých dějinách. Nové vydání rozšířené o paměti prvního československého kata*. Praha : Rybka, 2000. ISBN 80-86182-57-6.

Mgr. Peter CHORVÁT, PhD.

Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava, Slovenská republika

email: pet.chorvat@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7361-7541>